

KLASIFIKACE INFINITIVNÍCH VĚT V PORTUGALŠTINĚ

Iva Svobodová / Metoděj Polášek

Syntax

20/3 2017

Infinitivní věty obecně

- ▶ infinitivní vedlejší věty označované také jako redukované (Orações Reduzidas) x finitivní věty
- ▶ infinitivní vedlejší věty = ne finitivní věty
- ▶ pokud infinitiv závisí na pomocných či modálních slovesech (1, 2), tvoří s těmito slovesy celek slovesné vazby (Perífrase Verbal)

O poste vai cair em cima do passeio.

Sloup spadne na chodník.

A casa pode desabar a qualquer momento.

Dům se může každou chvíli zhroutit.

Kompletivní vedlejší věty (Subordinação Completiva)

Os peritos islandeses lamentam [terem sido consultados tão tarde].

Islandští odborníci litují, že byli osloveni tak pozdě.

[O filme ter ganho o festival] foi surpreendente.

Že film zvítězil na festivalu, bylo překvapivé

Terminologie kompletivních vět

- ▶ Orações integrantes“ „Subordinações Substantivas”
- ▶ Bechara (2001, s. 464) „Orações complexas de transposição substantiva

Finitní a ne finitní věty kompletivní

- ▶ Os peritos islandeses lamentam [que tenham sido consultados tão tarde].
- ▶ Os peritos islandeses lamentam [terem sido consultados tão tarde].

Gerundivní infinitiv

Gerundivním infinitivem (Infinitivo Gerundivo) je míněn **infinitivní tvar uvozený předložkou a**. Sémanticky je totiž **zaměnitelný s tvarem gerundia**, jak demonstruje tvar průběhového přítomného času v brazilské portugalštině.

- ▶ As casas **estão a ruir** em consequência da erupção. (*evropská portugalština*)
- ▶ As casas **estão ruindo** em consequência da erupção. (*brazilská portugalština*) *Domy se hroutí v důsledku erupce.*
- ▶ Os islandeses viram **casas a ruir(em)** em consequência da erupção.
- ▶ *Island'ané viděli domy hroutit se v důsledku erupce.*

Infinitivní kompletivní věty (Completivas Finitas)

Narozdíl od kompletivních vět finitivních nejsou infinitivní věty kompletivní uvozeny žádným lexikálně realizovaným komplementizérem, s výjimkou komplementizéru *para* u vět předmětných přímých se slovesy určovacími.

Flektivní a neflektivní infinitiv

- ▶ Společný rys: mají podmět
- ▶ Rozdíl: flexe
- ▶ Flektivní infinitiv, který je typický pro portugalštinu, se od neflektivního infinitivu liší přítomností znaku shody (Concordância). Hlavním důsledkem je podle Inês Duarte schopnost infinitivu pojit se s lexikálně realizovaným podmětem v kompletivních větách. Neflektivní infinitiv, postrádající znak shody, toto neumožňuje, tedy až na několik výjimek.

Příklady

- ▶ A ideia de [os projetos serem apresentados publicamente] é excelente.
- ▶ (2) *A ideia de [os projetos ser apresentados publicamente] é excelente.
- ▶ *Myšlenka, že projekty budou představeny veřejně, je výborná.*

Podmět u flektivního infinitivu

U infinitivních kompletivních vět s osobním infinitivem je jasně určen podmět. Ten může být, stejně jako podmět finitivních vět, buďto foneticky realizovaný jako jmenné syntagma (ať už je jeho jádrem substantivum nebo zájmeno), viz příklad (3), či explicitně nevyjádřený, přesto jasně určený podmět.

Podmět u neflektivního infinitivu

Infinitivní kompletivní věty s neosobním infinitivem mohou mít pouze nekonkrétní, tzv. **implicitní podmět (Sujeito Implícito)**, povahy neosobního zájmene.

Podmět II neflektivní infinitiv - IMPOSSÍVEL

Přítomnost podmětu a neosobního infinitivu spolu přímo souvisí, jak vyplývá z následujícího pravidla: „Struktury s neflektivním infinitivem nemohou mít foneticky realizovaný podmět“.

- ▶ Os estudantes pediram para o professor mudar a data do exame.
- ▶ Os estudantes pediram para mudares a data do exame.
- ▶ [-] Inscrever-se num curso de arte é condição necessária para frequentar esta escola.
- ▶ *Eu lamento ~~os meus pais ter insultado~~ a professora.
- ▶ *Je mi líto, že moji rodiče napadli profesorku.*
- ▶

Kompletivní věty podmětné

- ▶ Subkategorizace
- ▶ Slovesa vyjadřující psychologický stav
- ▶ Tranzitivní slovesa s kauzativním významem
- ▶ Tranzitivní slovesa odvozovací
- ▶ Existenční slovesa
- ▶ Nominální a adjektivní predikáty

Slovesa vyjadřující psychologický stav

aborrecer, admirar, afligir, alegrar, assustar, aterrorizar, cansar, divertir, encantar, entusiasmar, entristecer, espantar, impresionar, incomodar, inquietar, irritar, ofender, perturbar, preocupar, sorprender

Slovesa vyjadřující psychologický stav

- ▶ Pokud podmět infinitivní kompletivní věty není foneticky vyjádřen, sdílí referent s argumentem proživatele (9). V tom případě se předpokládá, že budou mluvčí preferovat neflektivní infinitiv .

Impressionou-o [ver o amigo tão deprimido].

Udělalolo na něj dojem vidět příteli v takové depresi

Slovesa vyjadřující psychologický stav

- ▶ pokud je podmět infinitivní věty odlišný od předmětu přímého či nepřímého věty řídicí, pak je nezbytné jej foneticky vyjádřit a ve vedlejší větě volit flektivní tvary infinitivu, tam kde to je možné (10).

Preocupa-os [os filhos ainda não terem dado notícias].

Trápí je, že děti o sobě ještě nedali zprávu

Slovesa vyjadřující psychologický stav

- ▶ Je gramaticky přípustné, aby byl komplement se sémantickou rolí proživatele foneticky nerealizován - neosobní infinitiv nebo implicitní (tedy shodný s podmětem VH).

Incomoda [ouvir sons tão agudos].

Je nepříjemné poslouchat tak vysoké tóny

Slovesa vyjadřující psychologický stav

Slovesa *agradar*, *apetecer*, *custar*, *importar*, *interessar* se pojí s předmětem nepřímým.

Agrada-lhe [a Maria ser tão simpática].

Líbí se mu, že je Maria tak sympatická.

Não lhes importa [muito ter más notas].

Příliš je netrápí mít špatné známky.

Tranzitivní slovesa s kauzativním významem (Verbos transitivos com sentido causal)

Po sémantické stránce se odlišují od sloves vyjadřujících psychologický stav tím, že **uvozují vedlejší větu podmětnou vyjadřující příčinu**, komplement nemá sémantickou roli proživatele, nýbrž patiens.

2 skupiny sloves

- ▶ kauzální slovesa se dvěma argumenty (podmětná věta; předmět přímý s významovou rolí *patiens*), např. *agravar*, *aumentar*, *causar*, *diminuir*, *ocasionar*, *originar*, *prejudicar*, *provocar*, *suscitar*, apod.
- ▶ kauzální slovesa se třemi argumenty (podmětná věta; předmět přímý reprezentující osobu postiženou; předmět nepřímý s předložkou *a*, popisují situaci, s níž je konfrontována ona osoba postižená: *ar*, *animar*, *conduzir*, *forçar*, *impedir*, *incitar*, *induzir*, *levar*, *obrigar*, apod.

Příklady

a) [Fumar muito] **prejudica** a saúde das pessoas.

Přílišné kouření poškozuje zdraví osob.

[Fumar muito] **prejudicou-lhes** a saúde.

Přílišné kouření jim poškodilo zdraví.

Provocou-lhes uma tosse crónica [eles fumarem demasiado].

To, že příliš kouří, jim způsobilo chronický kašel.

b) [Falar com o psiquiatra] **ajuda-os** a compreender-se melhor.

Hovořit s psychiatrem jim pomáhá lépe se poznat

osobní či neosobní infinitiv ?

V těch, případech, kde se vyskytuje neflektivní infinitiv, není jasné, zda se jedná o osobní či neosobní infinitiv.

Infinitivní podmětná věta postrádá vyjádření podmětu, který bývá interpretován jako osoba, na kterou poukazuje 1. **přivlastňovací modifikátor, případně posesivní dativ** (pak by se jednalo o osobní infinitiv). Pokud takové větné konstituenty chybějí, má věta 2. **univerzální charakter s neosobním infinitivem**.

Faktivní interpretace

Ve větách tohoto typu je rovněž přípustné použití **flektivního infinitivu**, jehož podmět může být shodný s podmětem slovesa uvozujícího kompletivní větu (20), ale nemusí (21). Flektivní infinitiv umožňuje **faktivní interpretaci** (*Interpretação Factiva*), kdy mluvčí předpokládá pravdivost propozice a zdůrazňuje souvislost mezi příčinou a následkem uvedením infinitivní věty konstituentem *o facto de* (22), případně s elipsí *facto de*, kdy je infinitivní věta opatřena pouze členem určitým.

Příklady

[[_i Fumarem demasiado] **provocou-lhes**_i uma tosse crónica.

To, že příliš kouří, jim způsobilo chronický kašel.

[Chegarmos_i sistematicamente atrasados] **prejudica** toda a gente_j.

To, že chodíme pravidelně pozdě, všechny poškozuje.

[O facto de fumarem demasiado] **provocou-lhes** uma tosse crónica.

Skutečnost, že příliš kouří, jim způsobila chronický kašel.

[O fumarem demasiado] **provocou-lhes** uma tosse crónica.

Přílišné kouření jim způsobilo chronický kašel.

Tranzitivní slovesa odvozovací (Verbos transitivos inferenciais)

Jsou mezi ně počítána následující slovesa, která předpokládají jakousi mentální činnost mluvčího, případně jeho logické myšlení:

demonstrar, ilustrar, indicar, mostrar, refletir, revelar, significar a sugerir.

Co je pro infinitivní konstrukci subkategorizovanou těmito slovesy typické je infinitiv osobní s povinnou flexí ve všech osobách kromě první a třetí osoby singuláru

Příklady tranzitivní slovesa odvozovací

[Terem aparecido tantas pessoas na manifestação] indica o grau de descontentamento de trabalhadores.

To, že se na manifestaci objevilo tolik lidí, ukazuje míru nespokojenosti pracujících.

[O (facto de) terem aparecido tantas pessoas na manifestação] indica o grau de descontentamento de trabalhadores.

Skutečnost, že se na manifestaci objevilo tolik lidí, ukazuje míru nespokojenosti pracujících.

Existenční slovesa (Verbos existenciais)

- ▶ Skupina sloves vyjadřující stav či děj, jako je *acontecer, bastar, constar, convir, ocorrer, suceder, urgir*.
- ▶ Existenční slovesa, pokud jsou prosta komplementů, uvozují povinně podmětné věty s flektivním infinitivem

Convém [virem daqui a uma semana].

Hodí se, že přijedou odted' za týden.

Acontece [todos preferirem ir ao teatro].

Stane se, že všichni chtějí jít do divadla.

Nominální a adjektivní predikáty (Predicadores nominais e adjetivais)

Infinitivní kompletivní věty bývají velmi často uvozeny kopulativními slovesy *ser*, *estar*, *parecer* pojíci se s adjektivy (28) – např. *aconselhável*, *bom*, *conveniente*, *difícil*, *fácil*, *impossível*, *meu*, *perigoso*, *possível* – či substantivy (29): *alegria*, *pena*, *privilégio*, *tristeza*, apod.

Tvar infinitivu může být flektivní, stejně jako neflektivní, na interpretaci to nemá vliv. Pokud je podmět infinitivní podmětné věty foneticky vyjádřen, je infinitiv osobní a až na první a třetí osobu singuláru se znakem flexe, pokud není vyjádřen ani podmět, ani beneficiant/proživatel, jedná se o neosobní infinitiv s nedefinovaným referentem a tím jasnou interpretací.

Příklady

É possível [o João não vir à festa].

Je možné, že Jan nepřijde na oslavu.

É uma pena [ela ter perdido o espetáculo].

Je škoda, že přišla o představení.

É conveniente para nós [consultar um advogado].

Je pro nás vhodné konzultovat advokáta.

É-nos conveniente [consultar um advogado].

Je pro nás vhodné konzultovat advokáta.

É um sacrifício [os pais falarem com os filhos].

Je to obět', aby rodiče mluvili s dětmi.

É um sacrifício [falar contigo].

Je to obět' mluvit s tebou.

Kompletivní věty předmětné přímé (Completivas com a relação gramatical de objeto direto)

- ▶ slovesa epistemická (Verbos Epistémicos) – *aceitar, achar, acreditar, admitir, calcular, considerar, crer, descobrir, duvidar, entender, fingir, ignorar, imaginar, pensar, prever, reconhecer, saber, supor, ver*, apod.
- ▶ slovesa deklarativní (Verbos Declarativos) – *acrescentar, afirmar, alegar, assegurar, concluir, concordar, confessar, decidir, declarar, dizer, insinuar, jurar, observar, proclamar, prometer, propor, sugerir*, apod.
- ▶ slovesa zjišťovací (Verbos de Inquirição) – *pedir, perguntar*, apod.
- ▶ slovesa určovací (Verbos Declarativos de Ordem) – *consentir, exigir, ordenar, permitir, proibir* apod.
- ▶ slovesa přací a optativní (Verbos Volitivos e Optativos) – *desejar, esperar, ousar, preferir, pretender, querer, tencionar, tentar*, apod.
- ▶ slovesa smyslová (Verbos Perceptivos) – *ouvir, sentir, ver*, apod.
- ▶ slovesa kauzativní (Verbos Causativos) – *deixar, fazer, mandar*, apod.

Slovesa hodnotící (Verbos avaliativos)

Tato slovesa nevolí jiné argumenty, než je podmět a infinitivní předmětná věta přímá. Infinitiv nepodléhá jakýmkoliv omezením. je běžný jak flektivní, tak neflektivní tvar.

Eles não suportam [**fazerem** parte do júri].

Nesnášejí být součástí komise.

Eles_i adoraram [[-]_i **fazer** parte do júri].

Zbožňovali být součástí komise.

Slovesa hodnotící (Verbos avaliativos)

Pokud foneticky vyjádřen je, referenty podmětů věty řídicí a kompletivní mohou být stejné, ale i odlišné:

Eles_i aprovaram [[o Pedro]_j fazer parte do júri.

Odsouhlasili, aby Pedro byl součástí komise.

Faktivní interpretace

Eles aprovaram [**o facto de** o Pedro fazer parte do júri.]

Odsouhlasili skutečnost, že je Pedro součástí komise.

Slovesa epistemická a deklarativní (Verbos epistémicos e declarativos)

Elas julgam [ser mais inteligentes do que nós].
Domnívají se, že jsou inteligentnější, než my.

Nós juramos-te [não comer chocolate nunca mais.]

Přísaháme ti, že už nikdy nebudeme jíst čokoládu.

Pozice podmětu

- ▶ pozice podmětu, pokud je foneticky realizován. Ten je preferován v pozici napravo od slovesa v infinitivu, pokud stojí nalevo od něj, je gramatická správnost věty diskutabilní.

Disseram-me [não estarem os
manuscritos ainda prontos para
publicação].

*Řekli mi, že manuskripty ještě nejsou
připraveny k publikování.*

?? Disseram-me [os manuscritos não estarem ? ainda prontos para publicação].

Pozice podmětu

toto neplatí, pokud je podmět zdůrazněn adverbiem, např. *apenas, até, só* apod.,

nebo pokud obsahuje neurčitý kvantifikátor *alguém, nenhum, ninguém, todos*, apod.

Penso [nenhum dos manuscritos estar ainda pronto para publicação].

Myslím, že žádný z manuskriptů ještě není připraven k publikování.

Podmět VH = podmět VV

- ▶ Podmět infinitivní kompletivní věty je vždy shodný s podmětem věty řídicí, pokud není foneticky vyjádřen.

As professoras_i acreditam [[-]_i ter corrigido bem os exames.

Profesorky věří, že dobře opravily písemné zkoušky

Slovesa deklarativní - závazková

slovesa *aceitar*, *ameaçar*, *combinar*, *decidir*, *jurar* a *prometer* = slovesa závazková (Verbos Compromissivos), která předpokládají následné proběhnutí akce specifikované v kompletivní větě předmětné přímé. Uvozují infinitivní kompletivní věty s neflektivním infinitivem, případně s flektivním infinitivem pro případy, kdy mají podmínky řídící a kompletivní věty odlišný referent . Nepovinně si volí komplement v podobě přímého či nepřímého předmětu, se sémantickou rolí adresáta. Pokud je vyjádřen adresát, předchází infinitivu předložka *de* (Raposo, 2013, s. 1933), jak je vidět ve větě

Ameaçámo-lo [de chamar a polícia].

Pohrozili jsme mu, že zavoláme policii

Slovesa direktivní - zjišťovací a určovací (Verbos de inquirição e declarativos de ordem)

Direktivní slovesa lze rozdělit do dvou základních skupin podle toho, zda infinitivní kompletivní věty, kterou uvozují, obsahuje komplementizér či nikoliv:

- ▶ Slovesa s argumentem v podobě infinitivní kompletivní věty s komplementizérem *para* – např. *dizer, implorar, insistir, pedir*. Tato kategorie odpovídá do velké míry kategorii sloves zjišťovacích podle Gramática da Língua Portuguesa.
- ▶ Slovesa s argumentem v podobě infinitivní kompletivní věty bez komplementizéru – např. *exigir, impor, permitir, propor, recomendar, sugerir*. V podstatě se jedná o kategorii sloves určovacích dle Gramática da Língua Portuguesa.

Direktivní slovesa

Jak již bylo řečeno, infinitivní kompletivní věty nejsou uvozeny žádným komplementizérem s výjimkou vedlejších vět uvozených některými **direktivními slovesy** (jako např. *dizer, insistir, pedir, rogar, solicitar*): ty jsou uvozeny komplementizérem *para*.

Direktivní slovesa s „para“

Os pais disseram aos miúdos [para vir(em) para casa cedo]

Rodiče řekli dětem, aby přišli domů brzo.

Os jornalistas pediram ao chefe de redação [para mandar um repórter ao Médio Oriente].

Novináři požádali šéfredaktora, aby poslal reportéra na Blízký Východ

Věty obsahují adresáta sdělení v podobě předmětu nepřímého řídicí věty: ***aos miúdos*** (dětem), ***ao chefe de redação*** (šéfredaktora) a má se z pragmatického pohledu zato, že tomuto adresátovi je směřována žádost či prosba proto, aby požadovanou aktivitu vykonal.

Fakultativní flektivní infinitiv

Nemají foneticky vyjádřený podmět, je zřejmé, že má stejný referent jako předmět nepřímý jakožto komplement věty řídící. Jak naznačuje závorka , flektivní infinitiv je fakultativní.

Os pais disseram aos miúdos [para vir(em) para casa cedo]

Rodiče řekli dětem, aby přišli domů brzo.

Insistir para ou em?

Eu insisti [para os jardineiros cortarem essa árvore].

Naléhal jsem, aby zahradníci posekali ten strom.

x

Eu insisti com os jardineiros para cortarem essa árvore. / Naléhal jsem na zahradníky, aby porazili ten strom.

- ▶ Pokud by adresát sdělení byl vyjádřen jako předmět nepřímý jinak než zájmenem, je v případě slovesa *insistir* jmenné syntagma uvozeno předložkou *com*, nikoliv předložkou *em* či *para*:

Exigir

Pokud je sloveso infinitivní věty v pasivu, pak infinitiv může být flektivní, ale pouze za předpokladu, že je jeho podmět odlišný od podmětu věty řídící.

Exijo [sermos imediatamente libertados].
Požaduji, abychom byli ihned propuštěni.

Naopak pokud je sloveso infinitivní věty v aktivu, výskyt flektivního infinitivu je považován za negramatický.

***Exijo [recebermos o nosso salário já].**
Požaduji, abychom dostali ihned svou mzdu.

Interpretace podmětu

- ▶ Nós pedimos ao professor [para sair(mos) mais cedo].
- ▶ *Požádali jsme profesora, abychom mohli dříve odejít.*
- ▶ Eles propuseram-me [falar com ela antes de mim].
- ▶ *Navrhli mi, že s ní promluví dřív než já.*
- ▶ O prisioneiro implorou ao governador [para os guardas não o torturarem].
- ▶ *Vězeň žádal panovníka, aby ho hlídači netýrali.*

Preference volit flexi

U těchto sloves je preference rodilých mluvčí volit flektivní infinitiv.

O professor impôs aos estudantes fazerem um trabalho extra.

/ Profesor nařídil studentům, aby udělali práci navíc.

Interpretace podmětu

V závislosti na slovese a významovém kontextu propozice však může být interpretace jiná: podmět věty řídící žádá adresáta v podobě předmětu nepřímého, aby sám mohl něco vykonat.

- ▶ Nós pedimos ao professor [para sair(mos) mais cedo].
- ▶ *Požádali jsme profesora, abychom mohli dříve odejít.*

Deklarativní - direktivní a určovací slovesa .

- ▶ pokud je sloveso infinitivní věty v pasivu, pak infinitiv může být flektivní, ale pouze za předpokladu, že je jeho podmět odlišný od podmětu věty řídicí

Exijo [sermos imediatamente libertados].
Požaduji, abychom byli ihned propuštěni.

- ▶ Naopak pokud je sloveso infinitivní věty v aktivu, výskyt flektivního infinitivu je považován za negramatický.

Exijo [recebermos o nosso salário já].
Požaduji, abychom dostali ihned svou mzdu.

Pozor na rozdíl *dizer que* a *dizer para* + *infinitiv*

Os pais disseram aos miúdos [~~para~~ **que viessem** para casa cedo].

Rodiče řekli dětem, aby přišly domů brzy.

Os pais disseram aos miúdos [~~para~~ **que virem** para casa cedo.

Os jornalistas pediram ao chefe de redação [~~para~~ **que mandasse** um repórter ao Médio Oriente].

Novináři požádali šéfredaktora, aby poslal reportéra na Přední Východ.

Os jornalistas pediram ao chefe de redação [~~para~~ **que mandar** um repórter ao Médio Oriente].

Ostatní slovesa: s para (význam předložky, možnost nahrazení *isso*)

A indecisão contribui [para aumentar as dificuldades de gestão].

Nerozhodnost přispívá k tomu, aby zvýšila obtíže při řízení Idem, ibidem.

Aquele professor esforça-se por [se manter actualizado].

Ten profesor se snaží, aby se orientoval v novém vývoji.

Kompletivní věty předmětné nepřímé (Completivas com uma Relação Gramatical Oblíqua)

O João insistiu [em irmos à festa dele].

Jan naléhal, abychom šli na oslavu s ním.

Persuadimos os polícias [a não agredir os manifestantes].

Přesvědčili jsme policisty, aby nezasáhli proti domonstrantům.

Subkategorizace adjektivy a substantivy

Os contribuintes estão ansiosos por [receber a informação a tempo].

Plátcí sociálního pojištění jsou dychtiví, aby tu informaci dostali včas.

Elas têm sempre medo de [perder o avião].

Mají vždy obavy, že nestihnou letadlo.

Kompletivní věty s funkcí předmětu nepřímého subkategorizovány slovesy

- ▶ **a:** např. *arriscar-se, atender, conduzir, dever-se, habituar-se, levar, limitar-se, obrigar, opor-se, recusar-se, resistir*
- ▶ - **de:** např. *aperceber-se, arrepende-se, convencer-se, discordar, envergonhar-se, esquecer-se, lembrar-se, provir, recordar-se*
- ▶ - **em:** např. *apoiar-se, assentar, estar, basear-se, concordar, consentir, insistir, residir*
- ▶ - **por:** např. *bater-se, esforçar-se, interessar-se, lutar, pugnar, responsabilizar-se, velar, zelar*

Reflexivnost - zvratnost

- ▶ Jak je vidět na tomto výčtu, který není nijak kompletní, z velké míry jsou mezi antecedenty kompletnivních vět s funkcí předmětu nepřímého zastoupena slovesa reflexivní.

Obrigaram as crianças [*a* examinar atentamente o problema].

Donutili děti, aby pozorně prozkoumali problém.

O João recorda-se [*de* a decisão ser unânime].

Jan si vzpomíná, že rozhodnutí bylo jednohlasné.

Preference neflektivního infinitivu

- ▶ Infinitivní kompletivní věty rozvíjející slovesa tranzitivní i netranzitivní mohou mít flektivní i neflektivní podobu,.
- ▶ neflektivní infinitiv je mluvčími preferován a to především v kontextu, kdy by flektivní infinitiv měl nabývat tvaru 2. os. singuláru či 1. os. plurálu (Raposo, 2013, s. 1935).
- ▶ Pouze malá část těchto sloves může mít faktivní interpretaci upřednostňující flektivní infinitiv v kompletivní větě (8).

Faktivní interpretace

Pouze malá část těchto sloves může mít faktivní interpretaci upřednostňující flektivní infinitiv v kompletivní větě (8).

Já nos habituámos a(o facto de) eles
passarem os dias em frente da
televisão.

Už jsme si navykli, že tráví dny před televizí.

Kompletivní věty s funkcí předmětu nepřímého subkategorizovány adjektivy

- ▶ **a:** např. *acessível, adverso, atributível, contrário, favorável, hostil, propício, sensível*
- ▶ **de:** např. *ciente, consciente, dependente, duvidoso, ilustrativo, indicativo, sintomático, suscetível, temeroso*
- ▶ **em:** např. *confiante*
- ▶ **para:** např. *suficiente*
- ▶ **por:** např. *responsável*

Subkategorizace adjektivy

příklady

Konkrétní předložka je buďto zvolena adjektivem, které s ní tvoří ustálenou vazbu,

O mundo não tem falta de reservas de gás acessíveis [a serem extraídas até 2040].

Svět má k dispozici dostatek zásob plynu, aby je mohl těžít do roku 2040.

nebo slouží k čistě funkčnímu propojení adjektiva s jeho komplementem
V tomto druhém případě může předložka nabýt pouze podoby *de*.

As crianças estão desejosas [de sair da escola].

Děti touží po opuštění školy.

Flektivní infinitiv u subkategorizace adjektivy

- ▶ flektivní infinitiv není pro mnohé rodilé mluvčí akceptovatelný, minimálně v takové míře jako neflektivní infinitiv. Ale existuje skupina adjektiv, vyjadřující víru či znalost (*certo, convencido, seguro*), u nichž je použití flektivního infinitivu naprosto běžné a referent jejich podmětu může být stejný

Estamos convencidos [de podermos apanhar o comboio a tempo].

Jsme přesvědčeni, že můžeme chytit vlak.

- ▶ či odlišný od referentu podmětu řídicí věty.

Não estou certo [de os autores terem o manuscrito pronto a tempo].

Nejsem si jistý, zda autoři budou mít manuskript přichystaný včas.

- ▶ Flektivní infinitiv je taktéž naprosto běžný u adjektiv vyjadřujících emoce či duševní stav (*aborrecido, alegre, assustado, contente, envergonhado, triste, zangado*).

Ficámos contentes [de/por termos ido a tua casa].

Jsme spokojeni, že jsme šli k tobě domů.

Kompletivní věty s funkcí předmětu nepřímého subkategorizovány substantivy (Completivas com uma relação gramatical oblíqua selecionadas por substantivos)

- ▶ Rovněž tak jsou nominální syntagmata, která mohou interní argument realizovat v podobě vedlejší věty kompletivní následující za předložkou *de*, *em*, *por* atd. Substantivum, jako např. *fato*, *hipótese*, *ideia*, *possibilidade*, *proposta*, *sugestão*, *tentativa*, tvoří jádro nominálního syntagmatu, zatímco funkce předložky má na rozdíl od složeného predikátu čistě gramatickou funkci: propojuje substantivum s kompletivní větou, která je integrální součástí nominálního syntagmatu.
- ▶ Raposo si všímá, že tato substantiva lze z pohledu etymologie rozdělit na dvě skupiny: substantiva derivovaná ze sloves (např. *fato*, *proposta*, *sugestão*, *tentativa*) a substantiva sémanticky abstraktní a morfologicky neodvozená (*hipótese*, *ideia* apod

Kompletivní věty s funkcí předmětu nepřímého subkategorizovány substantivy (Completivas com uma relação gramatical oblíqua seleccionadas por substantivos)

O medo dessas crianças [de andar de avião] é surpreendente.

Strach těchto dětí letět letadlem je překvapivá.

A responsabilidade [por os quadros terem desaparecido] pertence ao museu.

Odpovědnost za to, že obrazy zmizely, patří muzeu.

Kompletivní věty s funkcí předmětu nepřímého subkategorizovány substantivy (Completivas com uma relação gramatical oblíqua selecionadas por substantivos)

- ▶ V těchto větách se vyskytuje jak flektivní, tak neflektivní infinitiv. Pokud nemá infinitivní vedlejší věta vyjádřen podmět, je jeho podmět interpretován jako shodný s podmětem příslušného finitivního slovesa, případně s adjunktem substantiva, které subkategorizuje infinitivní vedlejší větu (jako např. *dessas crianças*)

O medo dessas crianças [de andar de avião] é surpreendente.

Strach těchto dětí letět letadlem je překvapivá.

Verbos leves

- Komplexní přísudky vzniklé spojením slovesa **ter** a substantiva – **predicados complexos encabeçados por verbos leves**, umožňují pouze konstrukce kontroly podmětu a pouze se mohou pojit infinitivními kompletivními větami uvozenými předložkou: *de, em, por* či *para*.

[Os alunos] ; tiveram a ideia de [[-]_i organizar uma conferência].

Žáci dostali nápad zorganizovat konferenci.

[Os alunos do primeiro ano] ; têm dificuldade em [[-]_i concentrar-se].

Žáci prvního ročníku mají těžké se zkoncentrovat.

Kanonické vedlejší věty a status pádu

- ▶ Kanonické vedlejší věty (Infinitivas Canónicas) je termín používaný pro ty infinitivní **kompletivní věty, které nemohou být nahrazeny gerundiem** (Mateus, 2003, s. 623). Flektivní infinitiv se může vyskytnout pouze v některých z nich. Jaké faktory hrají roli?
- ▶ Je důležité, zda vedlejší věta přiděluje pád jakožto konstituent **nominální povahy (Atribuidor de Caso)**.

Syntaktické vlastnosti infinitivních kompletivních vět

- ▶ Přítomnost znaku Shody ve Flexi u vedlejších vět s flektivním infinitivem, způsobí, že jsou tyto vedlejší věty nominální povahy. Tím pádem **pro ně platí požadavky na přítomnost pádu**. Jinými slovy: vedlejší věty s flektivním infinitivem jsou legitimní pouze v pozicích, kterým je přidělen pád. Pád je přidělen:
- ▶ **finitivní flexi** lexikálního jádra věty (tedy slovesa), která si infinitivní vedlejší větu zvolí; **jedná se o syntaktickou funkci podmětu**
- ▶ **předložkou** s původní funkcí či pádovou předložkou ve slovesných, adjektivních a substantivních kompletivních větách s **funkcí předmětu nepřímého**
- ▶ **tranzitivním** či **ditranzitivním** slovesem, jejichž argument je nositelem akuzativního pádu

Status času

- ▶ Zároveň je nutné podotknout, že toto pravidlo nefunguje opačně. To znamená, že ne vždy, kdy je přítomnost vedlejší věty s flektivním infinitivem z pohledu pádu legitimní, se flektivní infinitiv skutečně objeví. Proto je důležité vzít do úvahy status času ve vedlejší větě.

Závislý a nezávislý čas

- ▶ Slovesný čas ve vedlejší větě může být buď nezávislý (**Tempo Independente**) či závislý (**Tempo Dependente**) na času řídící věty. Poznáme to nejlépe tak, že nahradíme **infinitivní kompletivní větu vedlejší větou finitivní**.

Nezávislý čas příklady

- ▶ V kompletivních větách může nabýt různých časů nezávisle na tvaru slovesa řídící věty.

O João afirma [que os pais *foram* / *vão* / *irão* ao cinema].

Jan tvrdí, že rodiče šli, jdou, půjdou do kina.

O João afirmou [que os pais *tinham ido* / *vão* / *irão* ao cinema].

Jan tvrdil, že rodiče šli, jdou, půjdou do kina.

O João afirma [*irem* os pais ao cinema hoje].

Jan tvrdí, že jdou dnes rodiče do kina.

Závislý čas

Příklady

- vyznačuje se závislostí tvaru slovesa v kompletivních větách na času slovesa řídicí věty. Je-li kompletivní věta infinitivní, je výskyt flektivního tvaru agramatický, narozdíl od případu, kdy je vedlejší věta povahy času nezávislého.

O João quer [que os pais **fossem* / *vão* / **forem* ao cinema].

Jan chce, aby rodiče šli do kina.

O João quis [que os pais *fossem* / **vão* / **forem* ao cinema].

Jan chtěl, aby rodiče šli do kina.

**O João quer [os pais *irem* ao cinema hoje].*

Jan chce, aby šli dnes rodiče do kina.

Kompletivní věty s flektivním infinitivem uvedené členem určitým

- ▶ V některých kontextech mohou být kompletivní věty s flektivním infinitivem uvedeny členem určitým, což znamená, že jsou sémantickým ekvivalentem substantiv. Tyto věty jsou subkategorizovány slovesy, adjektivy a substantivy.

É um perigo [_{SN} o [_{SFlex=N} estarem a aumentar as situações de conflito em várias regiões do globo]].

Je nebezpečné to, že přibývá konfliktních situací v různých oblastech planety.

Tyto věty mohou být ve své podstatě považovány za zjednodušení vět, kde je kompletivní věta argumentem substantiva *facto*

Lamentamos [_{SN} **o facto de** [_{SFlex} eles não terem recebido financiamento]].

Je nám líto skutečnost, že nedostali finanční podporu.

[_{SN} **O facto de** [_{SFlex} (tu) criticares-me o tempo todo]] entristece-me.

Skutečnost, že mě celou dobu kritizuješ, mě mrzí.

[_{SN} **O facto de** [_{SFlex} ele ter tido uma recaída]] é aflitivo.

Skutečnost, že spáchal opakovaný trestný čin, je mrzutá.

É um perigo [_{SN} **o facto de** [_{SFlex} estarem a aumentar as situações de conflito em várias regiões do globo]].

Skutečnost, že přibývá konfliktních situací v různých oblastech planety, je nebezpečná.

Omezení - postavení podmětu

- ▶ Syntaktické vlastnosti obou prezentovaných konstrukcí však nejsou totožné. Kompletivní věty přímo uvedeny členem určitým podléhají omezením, která se týkají postavení podmětu vzhledem k slovesu ve tvaru flektivního infinitivu. V případě, že je podmět vyjádřen jinak než zájmenem osobním, stojí v těchto konstrukcích povinně až za slovesem (51).

Příklady správného a špatného postavení

É um perigo [_{SN} o [_{SFlex=N} ~~as situações de conflito~~ estarem a aumentar em várias regiões do globo]].

Tot, že konfliktní situace přibývají v různých oblastech planety, je nebezpečná.

É um perigo [_{SN} o fato de [_{SFlex=N} as situações de conflito estarem a aumentar em várias regiões do globo]].

Skutečnost, že konfliktní situace přibývají v různých oblastech planety, je nebezpečná

É um perigo [_{SFlex=N} estarem a aumentar as situações de conflito em várias regiões do globo]].

Skutečnost, že konfliktní situace přibývají v různých oblastech planety, je nebezpečná

Kontrola podmětu

- ▶ Pokud není podmět kompletivní vedlejší věty vyjádřen, tj. je foneticky nulový, pak je **sémanticky „kontrolován“**, neboli má **stejný referent**, jako **některý z konstituentů propozice** (nazývaný **Controlador** neboli „**kontrolující konstituent**“). V případě, že je interpretačně totožný s podmětem řídicí věty, hovoříme o **principu kontroly podmětu (Controlo de Sujeito)**.

Kontrola podmětu - příklady

[Os professores]_i pensam [poderem [-]_i concluir a avaliação na próxima semana].

[Os professores]_i pensam [[-]_i concluir a avaliação na próxima semana].

Profesoři se domnívají, že mohou dokončit hodnocení v příštím týdnu.

[-]_i Lamentamos [[-]_i não termos assistido à conferência].

[-]_i Lamentamos [[-]_i não ter assistido à conferência].

Slovesa optativní, reflexivní a slovesa úniku - nikdy s finitní větou

- ▶ Slovesa optativní *ousar* a *tencionar* kontrolu podmětu vyžadují a nepřipouštějí konstrukci s finitivní kompletivní větou
- ▶ Stejně je tomu u povinně reflexivních sloves typu *abalaçar-se*, *afoitar-se*, *atrever-se*, *decidir-se*, *resolver-se*, jen s tím rozdílem, že je kompletivní věta uvozena předložkou *a*.
- ▶ Skupinu sloves, která výhradně subkategorizují nominální argumenty či infinitivní kompletivní věty a jsou uvozeny při kontrole podmětu předložkou, doplňme ještě o slovesa se sémantickým vyjádřením úniku (*escapar*, *fugir*, *livrar-se*, *safar-se*) – s předložkou *de* – a další vyjadřující trvání stavu (*tardar*, *persistir*) s předložkou *em*.

Příklady

[Aníbal] _i ousou [[-]_i atravessar os Alpes com o seu exército].

[Aníbal] _i atreveu-se a [[-]_i atravessar os Alpes com o seu exército].

Hanibal se opovážil přejít Alpy se svým vojskem.

[O carteiro] _i escapou de [[-]_i ser atropelado por um carro].

Pošťák unikl tomu, aby byl sražen automobilem.

[O resultado de concurso] _i tarda em [[-]_i ser divulgado].

Výsledek konkurzu stále není zveřejněn.

Kontrola podmětu povinná

- ▶ Deklarativní slovesa *afirmar, dizer, jurar*, atd.
- ▶ Přací slovesa *desejar, pretender, querer*, atd.
- ▶ Hodnotící slovesa *adorar, ameaçar, decidir, detestar, lamentar, ousar*, atd.
- ▶ Zjišťovací (direktivní) slovesa *implorar, insistir, pedir*, atd.
- ▶ Slovesa s předložkovým větným komplementem *esquecer-se de, gostar de, lembrar-se de, precisar de*, atd.

Kontrola podmětu nepovinná

- ▶ pokud je v řídicí větě sémanticky vhodný komplement, který by mohl být interpretován jako **kontrolující konstituent**. V opačném případě má implicitní podmět infinitivní věty neurčitou interpretaci (někdo, kdokoliv) a tudíž obecnou platnost. Může se stát, že je ve větě přítomen konstituent, který má stejnou syntaktickou funkci jako kontrolující konstituent a přesto se o kontrolující konstituent nejedná, takže je interpretace stále nejasná:

Příklady

Fumar durante a gravidez vai fazer mal à *Paula*_i. Kontrolující konst.
Kouřit během těhotenství Paule uškodí.

Convém-*lhes*_i [-]_i comer uma maçã todos os dias. Kontrolující konst
Vyhovuje jim jíst jedno jablko denně.

[-]_i Caminhar desprotegido sob um sol muito forte faz mal à *pele*_(?).
Chodit bez ochrany na silném slunci škodí pleti.

[-]_i Falar-*lhe* sobre política chateia o *Pedro*_(?).
Mluvit s ním o politice štve Petra.

Kontrola předmětu

- ▶ Jedná se o **tranzitivní slovesa**, jejichž první interní argument je realizován **předmětem přímým**, reprezentujícím většinou lidskou osobu, mající provést určitou činnost vyjádřenou vedlejší větou předmětnou nepřímou, jehož je předmět přímý podmětem. Raposo (2013) se těmito slovesům věnuje na straně 1917.
- ▶ Jedná se o slovesa jako např. *aconselhar (a)*, *ajudar (a)*, *aprender (a)*, *autorizar (a)*, *convencer (a)*, *convidar (a/para)*, *ensinar forçar (a)*, *impedir (de)*, *obrigar (a)*, *persuadir (a)*, *proibir (de)*.

Kontrola předmětu

[Os pais]_i autorizam [os filhos]_j [a [-]_j irem acampar durante as férias].

Rodiče dovolují dětem, aby jeli o prázdninách stanovat.

[O júri]_i convidou [dois candidatos]_j [a [-]_j retirarem a sua candidatura].

Komise pozvala dva kandidáty, aby stáhli svou kandidaturu.

Kontrola předmětu a neflektivní inf.

- ▶ Vedlejší věta nepřímá uvozená předložkou *a* obsahuje typicky flektivní infinitiv (tj. je mluvčími zpravidla preferován) a to s foneticky nerealizovaným (nulovým) podmětem). Kontrola předmětu může nastat i v případě neflektivního infin

[Os professores]_i autorizam [os alunos]_j [*a* [-]_j realizar o teste durante as férias de semestre].

Profesoři povolí žákům, aby o prázdninách psali test.

[Os alunos]_i impediram [os professores]_j [*de* [-]_j dar aulas ao sábado].

Slovesa direktivní a kontrola podmětu či předmětu

- ▶ U sloves direktivních může dojít ke dvěma možným konstrukcím kontroly. Bud' ke kontrole podmětu či kontrole předmětu nepřímého. Jedná se o slovesa *dizer (a)*, *impor (a) insistir (com)*, *pedir (a)*, *permitir (a)*, *recomendar (a)*, *sugerir (a)* apod.

[Os miúdos]_i pediram [aos pais]_j [*para* [-]_i acampar no próximo fim-de-semana].

Děti požádali rodiče, aby stanovali příští víkend.

[Os pais]_i disseram [aos miúdos]_j [*para* [-]_j chegar cedo à casa].

Rodiče řekli dětem, aby přišli brzo domů.

[Os alunos]_i pediram [aos professores]_j [*para* [-]_j adiarem o teste].

Žáci požádali učitele, aby odložili test.

Sloveso mandar / acontecer, ocurrer, parecer a suceder

- ▶ Sloveso *mandar* též umožňuje kontrolu předmětu nepřímého. Přítomnost shody v infinitivní větě není obvyklá a to zvláště, pokud se jedná o tvar druhé osoby a první osoby plurálu.
- ▶ Rovněž u sloves, která si volí infinitivní větu namísto argumentu podmětu, jako je *acontecer*, *ocorrer*, *parecer* a *suceder*, jsou obvyklejší neflektivní tvary infinitivu, byť flektivní tvary nelze označit za vyloženě negramatické, jen někteří mluvčí by je nepreferovali

Příklady

[-]_i Mandeí [às crianças]_j [sair [-]_j do quarto há muito tempo].
Nechal jsem děti odejít z pokoje před dlouhým časem.

* Mandeí-~~te~~ [~~saires~~ do quarto há muito tempo].
Nechal jsem tě odejít z pokoje před dlouhým časem.

Aconteceu-~~lhes~~ [~~[-]_i perder o autocarro~~].
Aconteceu-lhes perderem o autocarro.

Stalo se jim, že jim ujel autobus.

slovesa se specifickými syntaktickými vlastnostmi, tj. s **nehomogenními schopnostmi subkategorizace.**

- Podskupinou sloves s kontrolou předmětu jsou slovesa se specifickými syntaktickými vlastnostmi, tj. s **nehomogenními schopnostmi subkategorizace.** Tato slovesa, jmenujme mezi nimi *exluir, impedir, impossibilitar, interditar a proibir* jsou **bivalentní povahy** (tj. mají dva argumenty), pokud uvozují kompletivní větu finitivní, jež zastane funkci jednoho z argumentů. Pokud tato slovesa uvozují věty infinitivní, stávají se z nich trivalentní (se třemi argumenty).

slovesa se specifickými syntaktickými vlastnostmi,
tj. s nehomogenními schopnostmi
subkategorizace.

Os polícias impediram [os ladrões]_i de [[-]_i roubar a
ourivesaria].

Policisté zabránili tomu, aby zloději vyloupili zlatnictví.

Slovesa vyjadřující zákaz či dovolení

- ▶ Jiná skupina trivalentních sloves, která vyjadřují zákaz či dovolení, jako např. *dispensar, incumbir, isentar, privar*, mohou uvozovat pouze infinitivní kompletivní věty v podobě konstrukcí kontroly předmětu.. Nemohou být tedy za žádných okolností bivalentní povahy.

O professor dispensou [os alunos com classificação de Bom]_i de [[-]_i realizar(em) o terceiro teste].

Profesor odpustil žákům s hodnocením dobře, aby psali třetí test.

Elevace podmětu

- ▶ Slovesa, která nemají externí argument, jako např. *parecer*, *dever*, *poder*, umožňují *elevaci podmětu*. Jedná se o proces, při níž se podmět infinitivní kompletivní věty, kterou zmíněná slovesa uvozují, povýší na podmět věty řídicí. Sémanticky zůstává tento podmět věty řídicí stále argumentem slovesa kompletivní věty. Podmět věty řídicí proto zůstává podmětem věty kompletivní (zanechává zde stopu), byť zde není foneticky realizován

Elevace podmětu

Parece [que os organizadores adiaram o congresso].

Zdá se, že organizátoři odložili kongres na později.

[Os organizadores]_i parecem [[-]_i ter adiado o congresso].

Organizátoři vypadají, že odložili kongres na později

PARECER -jen jedna shoda!!!!

- ▶ Inês Duarte poukazuje na skutečnost, že je elevace podmětu, kterou obecně nazývá jako „**construção de elevação**“, možná pouze v případě **infinitivních kompletivních vět s neflektivním infinitivem**. Ani u finitivní kompletivních vět ani u kompletivních vět s flektivním infinitivem elevace není gramaticky legitimní.

*[Os organizadores]_i parecem [que [-]_i adiaram o congresso].

*[Os organizadores]_i parecem [[-]_i terem adiado o congresso].

Elevace předmětu

- ▶ Elevace předmětu (Elevação de Objeto), neboli komplexní adjektivní věta (Adjetival Complexa), je označení pro proces analogický k elevaci podmětu. Setkáme se s ním u vět, kde si hodnotící adjektivum volí kompletivní větu podmětnou, která mu předchází, nebo za ním následuje. Podmět kompletivní věty není foneticky vyjádřen a jeho interpretace je vágní.

Elevace předmětu - příklady

- ▶ Mezi adjektivy, které elevaci předmětu umožňují uved'ne *agradável, bom, complicado, custoso, desagradável, desinteressante, difícil, divertido, fácil, horrível, interessante, penoso, simples*.

[[-] *Guiar estes automóveis*] é agradável.

Řídit tyto automobily je příjemné.

É difícil [[-] *engolir insultos desses*].

Je těžké spolknout takové urážky.

Elevace předmětu

- Po elevaci předmětu se kompletivní věta zredukuje na neflektivní infinitiv, který se stane komplementem adjektiva, k němuž je připojen předložkou *de*. Předmět kompletivní věty, který musí být interním argumentem slovesa v infinitivu (jinak elevace předmětu není možná) je povýšen na podmět řídící věty. Nový podmět řídící věty si vyžádá shodu v čísle u predikativního adjektiva a sponového slovesa.

Estes automóveis são agradáveis de [guiar].

Insultos desses são difíceis de [engolir].